

Examining effective solutions for transferring religious knowledge to students in universities

Dr. Akram Khalili Noushabadi ¹

Abstract

Transferring religious concepts and beliefs to the younger generation is one of the duties and responsibilities of educators and teachers in every generation, and several aspects have an impact on this matter, so that the matter of education and transfer reaches perfection and its purpose is achieved. In this article, we will point out that four important factors, teacher, content, organization, and learner, as four aspects, have an effective intervention in the issue of teaching and learning religious concepts and beliefs, and each one tries to play a role according to its job description, but there are some disadvantages in transferring religious concepts to students, which has caused this transfer, even if it is done well, to not be very successful in finding the objectivity of the theoretical training related to it, and has caused concern to those who care about it and educators in the religious community. The findings show that by using several effective solutions, the existing disadvantages in transferring religious concepts to students can be reduced and the valuable opportunity that is available to university officials to educate the Mahdavi and revolutionary generation can be better used. These strategies are summarized in three parts: the influential environment, the behavior of academic agents and agents, and psychological methods in interacting with students. The data of this research was collected through library methods and from reliable sources, and an attempt was made to examine these three areas and revise their dimensions through a descriptive-analytical method

Keywords: Students, knowledge transfer, harms, solutions

1. Faculty member and member of the Language Studies Center, Islamic Azad University, South Tehran Branch

بررسی راهکارهای مؤثر در انتقال معارف دینی به دانشجویان در دانشگاه‌ها

اکرم خلیلی نوش آبادی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۵/۱۱

چکیده

انتقال مفاهیم و باورهای دینی به نسل جوان یکی از وظایف و شئون مربیان و معلمان در هر نسل است و اضلاع متعددی در این امر صاحب تأثیرند، تا امر آموزش و انتقال به کمال برسد و هدف از آن محقق شود. در این مقاله اشاره خواهیم کرد که چهار عامل مهم معلم، محتوا، تشکیلات و فراگیر به عنوان چهار ضلع در موضوع آموزش و فراگیری مفاهیم و باورهای دینی دخالت مؤثر دارند و هر یک تلاش می‌کند مطابق شرح وظایف خویش، نقش آفرین باشد، اما آسیب‌هایی در انتقال مفاهیم دینی به دانشجو وجود دارد که سبب شده این انتقال حتی اگر به خوبی انجام پذیرد، ولی عینیت یافتن آموزش‌های نظری مرتبط با آن، با توفیق چندانی روبرو نبوده و موجب نگرانی دلسوزان و مربیان جامعه دینی شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که می‌توان با به کارگیری چند راهکار مؤثر، آسیب‌های موجود در انتقال مفاهیم دینی به دانشجو را کم نموده و از فرصت مغتنمی که در اختیار مسئولان دانشگاهی برای تربیت نسل مهدوی و انقلابی قرار دارد استفاده بهتری کرد. این راهکارها در سه بخش محیط اثرگذار، رفتار عوامل و کارگزاران دانشگاهی و شیوه‌های روان‌شناختی در تعامل با دانشجو خلاصه می‌شود. داده‌های این جستار به شیوه کتابخانه‌ای و از منابع معتبر جمع‌آوری شده و به روش توصیفی - تحلیلی تلاش می‌شود این سه حوزه بررسی و ابعاد آن منقح شود.

واژگان کلیدی

دانشجویان، انتقال معارف، آسیب‌ها، راهکارها.

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی در جهت گسترش فرهنگ دینی دروس دانشگاهی را با رویکرد دینی متحول ساخت و به تدریج انقلاب فرهنگی در این دروس

۱. عضو هیئت علمی و عضو مرکز مطالعات زبان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب.

خاصه در مباحث اعتقادی از بعد کیفی و کمی به تحقق پیوست، به گونه‌ای که علاوه بر گروه مشخص و مستقل معارف اسلامی، تشکیلات متعدد دیگری که همسو با این گروه بود در زمینه ایجاد تحولات فکری و فرهنگی تأسیس شد که فعالیت‌هایی با رویکرد دینی، قرآنی و انقلابی در آن به چشم می‌خورد و از آن جا که صیغه انقلاب ۵۷، اسلامی و با شعار نصرت دین و مبتنی بر اصل عدم جدایی دین از سیاست بوده و به منظور زمینه‌سازی برای جامعه جهانی و عدالت محور مهدوی صورت گرفته بود، فعالیت‌های علمی و سیاسی موجود در آن نیز در راستای فرهنگ و آموزه‌های دینی تنظیم شد و انتظار میرفت نتایج اخلاقی، دینی، معنوی و فرهنگی و تحولات اخلاقی و رفتاری متناسب با فرهنگ عصر غیبت در میان نسل جوان و خصوصا دانشجویان که مخاطب خاص این آموزش بود، دیده شود، اما با گذشت چند دهه، خاصه در دهه اخیر با کاستی‌های زیادی در این فعالیت‌ها مواجه هستیم چرا که هدف مدنظر از این امور محقق نمی‌شود و روشن می‌سازد که انتقال مفاهیم دینی به نسل جدید نیاز به دقت نظر بیشتر و برنامه‌ریزی منسجم‌تری دارد.

در این مقاله تلاش می‌کنیم ابتدا به زمینه‌ها و عوامل دخیل در انتقال مفاهیم دینی به دانشجویان در حال حاضر بپردازیم و آن‌گاه راهکارهایی را برای تربیت بهتر و مؤثرتر نسل جوان دانشجویان در مسیر اهداف دینی و انقلابی نظام اسلامی ارائه دهیم.

این موضوع از آن جهت اهمیت پیدا می‌کند که نسل جوان امروزی به عنوان نسل تأثیرگذار و کنش‌گر در جریان‌ات روز و دارای اهمیت ویژه در پیشبرد آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی و منویات سیاست‌گذاران نظام اسلامی تلقی می‌شود و این اهمیت به اندازه‌ای بدیهی و محرز است که دشمنان نظام برای اضمحلال فکری و معرفتی این نسل، به انواع شیوه‌های دشمنی متوسل شده است و در برخی موارد جریان‌اتی را رهبری کرده و برای نظام مقدس جمهوری اسلامی دردسر و هزینه ایجاد کرده است.

مسئله این تحقیق این است که چگونه باید این نسل حساس، پرشور، پرانرژی و آکنده از هیجان‌ات دهه دوم و سوم زندگی را تربیت نمود و از آن مهم‌تر چگونه از این نسل که سال‌ها با کار جهادی متریبان خدوم و پرتلاش و از جان گذشته نسل اول و دوم انقلاب پرورش یافته محافظت کرد تا در دام مکر و فتنه دشمنان امروز گرفتار نشوند؛ دشمنانی که برای نابودی جریان انقلاب اسلامی، مزورانه با این نسل معصوم و کم‌تجربه اظهار دوستی می‌کنند و چهره خبیث و شیطانی خود را پشت نقاب فریبنده شعارهای دروغینی چون آزادی بیان، آزادی

عقیده، دموکراسی و حقوق بشر، پنهان کرده‌اند.

از آن جا که پژوهشگر در این مطالعه خود از اعضاء هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی است، اشراف بیشتری نسبت محتوا و تشکیلات و دیگر عوامل دخیل در امر آموزش معارف قرآنی و دینی در دانشگاه آزاد دارد و داده‌ها و یافته‌های این تحقیق عمدتاً ناظر به محیط دانشگاه آزاد اسلامی است.

در این زمینه تحقیقات ارزشمندی صورت گرفته است. یوسفی لویه (۱۳۷۹: ۲۶) در تحقیق خود به شناسایی نقاط ضعف و قوت موجود در ارائه دروس معارف اسلامی از دیدگاه دانشجویان پرداخته است. شفیعی پور مطلق و خدادادی (۱۳۸۹: ۲۹) در تحقیق‌شان عوامل مؤثر در جذابیت دروس معارف اسلامی را بررسی کرده‌اند. حسین زاده (۱۳۸۱: ۱۷) تسلط واحاطه استادان معارف اسلامی بر محتوای دروس و سازماندهی صحیح کتب معارف اسلامی و وسایل کمک آموزشی را تأثیرگذار در بالابردن کیفیت آموزش می‌داند. گلزاری (۱۳۸۳: ۱۹) به بهره‌گیری از روش‌ها و وسایل کمک آموزشی در افزایش کیفیت آموزش دانشجویان اشاره کرده است. مجیدی و فاتحی (۱۳۸۸: ۲۵) به ضعف محتوای آموزشی و شیوه ارائه آن پرداخته، امینی و همکارانش (۱۳۹۲: ۱۲) نوع ارزشیابی را به عنوان عمده‌ترین مانع اثربخشی دانسته‌اند. سیف و حسینی (۱۳۸۰) انتخاب مسلک مناسب تدریس برای هر رشته را عامل تأثیرگذار دانسته‌اند (روشنایی، ۱۳۸۶: ش: ۱۸). آموزش مبتنی بر پژوهش و مطالعات موردی را مؤثر می‌داند. مرور پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهد که علیرغم توجه به مسئله آموزش کارآمد و نیز ضرورت تدریس معارف اسلامی و شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش و تأثیرپذیری دانشجویان، اما هم‌چنان اشکالاتی در سیر فکری دانشجویان نسبت به ابعاد مختلف دین اعم از اعتقادات، اخلاق و احکام وجود دارد. در این پژوهش ما تلاش می‌کنیم ضمن ارج نهادن به پژوهش‌های قبلی عامل مهم دیگری که مرتبط با نوع تعامل با نسل جوان و دانشجویان را مدنظر قرار دهیم و از آن به عنوان یک راهکار در توسعه و تعمیق باورهای اعتقادی و شیعی خصوصاً باور به اصل مهدویت یاد کنیم.

زمینه‌ها و عوامل مؤثر در انتقال آموزه‌های دینی

۱. معلمان و اساتید

آموزش دروس اعتقادی در دانشگاه‌ها به عنوان یک درس عمومی، عمدتاً به عهده گروه

معارف واگذار شده است. اساتیدی که به فعالیت در گروه معارف علاقه نشان می‌دهند، با توجه به ماهیت این دروس، معمولاً واجد باورهای قلبی و رفتارهای فردی و اجتماعی دیندارانه و مؤمنانه هستند و با عشق و علاقه، به تدریس این دروس مشغولند. با این وجود توسط نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها مورد سنجش واقع می‌شوند و هم به جهت علمی و هم به جهت اعتقادی آزمون‌های سختی را پشت سر گذاشته و پس از آزمون کتبی و مصاحبه علمی و گزینش عمومی راهی کلاس‌های درس می‌شوند.

۲. محتوا

محتوای درسی که در کلاس‌های معارف به دانشجویان ارائه می‌شود، عموماً توسط محققان و اندیشمندان به نام حوزه و دانشگاه از جمله آیت‌الله سبحانی، دکتر محمد محمدرضایی و اخیراً گروهی از اساتید دانشگاه که به جمع‌آوری دیدگاه‌های مقام معظم رهبری، مرتبط با فصول مصوب درس معارف اسلامی، اقدام نموده‌اند، نگارش، تهیه و در قالب کتاب تدوین شده است. غیر از کتاب‌های مصوب، محتوای آموزشی دیگری در قالب فیلم، جزوه، موشن‌گرافی و...، از مصادر قانونی تولید شده و به دانشجویان عرضه می‌شود و نشان می‌دهد که محتوای آموزشی معارف برای همه دانشجویان، غیر از رشته‌های مرتبط با مطالعات دین‌پژوهانه، از غنای کافی برخوردار بوده و همه ابعاد دین را با جزئیات شامل می‌شود و اینک به بررسی آنها می‌پردازیم.

دروس معارف اسلامی

شاید بتوان گفت گروه معارف در هر دانشگاه مرکز و قلب آموزش‌های معارفی و دینی و است که علاوه بر شأن و مسئولیت اصلی خود که آموزش است، یکی از بازوی مهم فرهنگی دانشگاه نیز محسوب می‌شود. جدیدترین شرح مسئولیت آموزش امور اعتقادی و دینی که به عهده این مجموعه در تمام دانشگاه‌ها نهاده شده، در اواخر سال ۱۳۹۸ توسط کمیسیون تخصصی محتوا و متن وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها برای این گروه تصویب شد. در بخشنامه‌ای که حاوی شرح آموزش‌های گروه معارف اسلامی است، جدولی از کتب قابل تدریس دروس معارف اسلامی تنظیم و توسط مدیریت دروس معارف اسلامی نهاد به دانشگاه‌ها ابلاغ شد. در این جدول پنج گرایش با عناوین انقلاب اسلامی، تاریخ و تمدن اسلامی، منابع اسلامی، اخلاق اسلامی، مبانی نظری در اسلام به چشم می‌خورد که در ادامه جدول دروس مربوط به هر گرایش خواهد آمد.

ردیف	نام گرایش	نام درس	تعداد واحد
۱	میانی نظری اسلام	۱. اندیشه اسلامی (مبدأ و معاد)	۲
		۲. اندیشه اسلامی (نبوت و امامت)	۲
		۳. انسان در اسلام	۲
		۴. حقوق سیاسی اجتماعی در اسلام	۲
۲	اخلاق اسلامی	۱. اخلاق اسلامی؛ میانی و مفاهیم	۲
		۲. آئین زندگی؛ اخلاق کاربردی	۲
		۳. عرفان اسلامی در اسلام	۲
		۴. اخلاق خانواده	۲
۳	انقلاب اسلامی	۱. انقلاب اسلامی	۲
		۲. قانون اساسی	۲
		۳. اندیشه‌های سیاسی امام خمینی <small>علیه السلام</small>	۲
۴	تاریخ و تمدن اسلامی	۱. تاریخ فرهنگ و تمدن	۲
		۲. تاریخ تحلیلی	۲
		۳. تاریخ امامت	۲
۵	آشنایی با منابع اسلامی	۱. تفسیر موضوعی قرآن کریم	۲
		۲. تفسیر موضوعی نهج البلاغه	۲
۶	تک درس	دانش خانواده و جمعیت	۲
۷	تک درس	تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی	۲
۸	درس عمومی (اجباری) همه مقاطع تا دکتری	آشنایی با قرآن کریم	۱
۹	درس عمومی	اندیشه‌های و وصایای حضرت امام <small>علیه السلام</small>	۱

از مجموع واحدهای فوق، گذراندن ۱۲ واحد درسی برای هر دانشجوی مقطع کارشناسی اجباری است.

آموزش مجازی دانشگاهیان

این سایت که متعلق به نهاد مقام معظم رهبری است، بیش از ۲۳۰ درس و هر درس مشتمل بر چندین جلسه حدود نیم ساعته است را پوشش می‌دهد که مرتبط موضوعات، فقهی، اعتقادی، سیاسی، اجتماعی، خانوادگی، قرآنی، سلامت، تاریخی، مباحث مربوط به حجاب و دیگر مسائل مربوط به جریان‌های سیاسی و اجتماعی روز است و برای تمامی دروس گروه معارف اسلامی و پیرامون آن، حکم پشتیبان را داشته و علاوه بر آن مطالعات جنبی و تقویتی بسیار ارزشمندی را ارائه می‌دهد و حاکی از تلاش و زحمت شبانه‌روزی اساتید بارز و برجسته حوزه و دانشگاه در شرح و بسط و تفسیر دیدگاه‌های شخصیت‌های تراز هم چون

استاد مطهری، است. هر جلسه از درس در دو قالب جزوه و فیلم و با کیفیت قابل قبولی ارائه شده است و اساتید معارف در سراسر دانشگاه‌های کشور اعم از دولتی و غیردولتی، با عنایت به بخشنامه نهاد، برای پوشش دادن بخشی از نمره کلاسی، دانشجویان را به این سایت ارجاع می‌دهند تا دروس را گذرانده و گواهی صادره از سایت را به عنوان سند مطالعه درس در سایت مذکور ارائه دهد.

منابع دیگر

دو مورد قبلی مواردی بود که دانشجویان ملزم به گذراندن آن و گذراندن امتحان است و اگر هر ترم تحصیلی دانشجوی دو واحد از این دروس را ثبت نام کرده باشد، به معنی این است که یک دانشجوی به مدت شش ترم و هر ترم هفته‌ای دو ساعت با یک استاد معارف و محتوای اعتقادی تدریس شده توسط او سر و کار دارد. ضمن این که تکالیف هفتگی و تکالیف نهاد مقام معظم رهبری، نیز سبب می‌شود ذهن دانشجوی در طول هفته از مباحث اعتقادی جدا نباشد. گذشته از آموزش‌های دانشگاهی، منابع متعددی دیگری نیز هستند که محتوای تولید شده آنها سمع و بصر دانشجویان را در طول مدت حضور در دانشگاه درگیر می‌سازد؛ از نماز جماعت در مساجد و نمازخانه‌های دانشگاه‌ها و مراسم آئینی زیارت عاشورا و دعای عرفه و دیگر ادعیه و مناجات‌ها و گردهمایی‌ها و سخنرانی‌های مذهبی، تا پلاکاردها و پوسترهایی که به مناسبت‌های مذهبی در و دیوار دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی را زینت می‌بخشند.

۳. تشکیلات اجرایی و کارگزاران

غیر از گروه معارف اسلامی و محتوای دینی که شرح آن گذشت، ادارات و تشکیلاتی در امر عرضه، آموزش، عملیاتی کردن مفاهیم، آموزه‌ها، ارزش‌ها و اخلاقیات دینی و برگزاری آئین‌های مذهبی در دانشگاه‌ها دخیل هستند که شرح آن در زیر خواهد آمد:

معاونت فرهنگی

معاونت فرهنگی در هر دانشگاه، مسئولیت یادآوری، معرفی، شناساندن، توجه دادن و پاسداشت مصادیق فرهنگی، دینی و آئینی در جامعه دانشگاهی را به عهده دارد. این معاونت یک تشکیلات مهم فرهنگی در هر واحد و یا مرکز دانشگاهی، چه دانشگاه‌های دولتی و چه دانشگاه‌های غیردولتی است. علاوه بر آن که هر دانشگاه مادر خود مجهز به تشکیلات معاونت فرهنگی است، برای دانشکده‌های متصل به دانشگاه مادر نیز پست معاونت فرهنگی تعریف

شده است.

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

این نهاد براساس دستور رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در سال ۱۳۷۲، در کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، با این اهداف و وظایف تشکیل شد. ماده دوم از اساس‌نامه این نهاد حاوی اهداف زیر است:

- توسعه و تعمیق آگاهی‌ها و علائق اسلامی دانشجویان و دانشگاهیان و تبیین ارزش‌های اسلامی؛

- ایجاد و گسترش فضای معنوی و اسلامی و رشد فضائل اخلاقی در دانشگاهیان، رشد بینش سیاسی در محیط دانشگاه؛

- حاکمیت بخشیدن به ارزش‌های اسلامی و انقلابی در سطوح اجرایی و علمی و مقابله با ترویج عقاید و افکار انحرافی؛

- تبیین مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی؛

- اهتمام به تعظیم شعائر اسلامی و مراسم دینی.

هدایت تشکل‌ها و نهادها و حرکت‌های اسلامی دانشجویی و دانشگاهی و تقویت فعالیت‌های اسلامی در دانشگاه (سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تاریخ مراجعه ۱۴۰۲/۱۰/۱۹).

در سایت معاونت آموزشی نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها برنامه‌ریزی آموزشی و سیاست‌گذاری متناسب با آن، از پایه‌های مهم در فرآیند آموزشی تلقی شده است و از همین رو این نهاد مدیریت دروس معارف را به عهده گرفته است (www.nahad.ir)، تاریخ مراجعه: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲).

دفتر فرهنگ اسلامی

دیگر نهادی که در کنار اساتید معارف به تعمیق باورهای دینی دانشجویان کمک می‌رساند، دفتر فرهنگ اسلامی در دانشگاه‌هاست. برخی از بندهای شرح وظایف این مرکز که همسو با گروه‌های معارف و دفاتر نهاد رهبری است، چنین است:

بند ۱. برنامه‌ریزی جهت برگزاری مناسبت‌ها، اعیاد و شهادت‌نامه معصومین و مراسم‌های ملی و مذهبی؛

بند ۲. برنامه‌ریزی جهت آذین‌بندی و سیاه‌پوشی مکان‌های معین در مناسبت‌های خاص؛
 بند ۳. برنامه‌ریزی جهت برگزاری همایش‌ها، میزگردها، سمینارها و جلسات پرسش و پاسخ؛
 در بند ۸ آمده است: نظارت بر کانون‌های فرهنگی و انجمن‌های علمی و ادبی و هدایت آنها در امور اسلامی؛

بند ۱۰ نیز همسو با آموزه‌های معارفی است: برنامه‌ریزی جهت برگزاری اردوهای فرهنگی (زیارتی - سیاحتی، منتخبین و توجیهی)؛
 و اما بند ۱۲ که آخرین بند است: برنامه‌ریزی امور مربوط به عمره دانشجویی برابر آئین‌نامه‌های مربوطه.

بسیج اساتید

سازمان بسیج اساتید کشور مأموریت دارد تا در راستای آموزش‌های دینی و فرهنگی است و ترویج روحیه انقلابی‌گری و دفاع از آرمان‌های نظام و انقلاب برنامه‌هایی را ترتیب دهد تا شناخت ابعاد تهاجم فرهنگی در دانشگاه‌ها برای دانشگاهیان حاصل شود. همچنین مؤلف است در راستای تبدیل دانشگاه‌های فعلی از جهت علمی به دانشگاه مسئله‌محور و تراز انقلاب اسلامی، بصیرت‌افزایی در بین دانشگاهیان، حاکم کردن روحیه انقلابی و حضور به موقع در میادین انقلاب اسلامی، تلاش کند.

بررسی این هدف نشان می‌دهد بسیج اساتید در بعد اندیشه و بصیرت‌افزایی مأموریت مهمی بر دوش دارد. بسیج اساتید که به عنوان یکی از اقشار دارای تخصص در بحران‌های سیاسی و آشوب‌های خیابانی نقش درمانگر در جغرافیای دانشگاه‌ها را به عهده دارد، قطعا در انجام این وظیفه با توجه به عدم جدایی دین از سیاست در نظام ولایی، انتقال و تفهیم و تعمیق آموزه‌های اعتقادی و دینی از جمله بحث توحید، نبوت، امامت و ولایت باید به عنوان گذرگاه مهمی برای تفهیم آرمان‌ها و اهداف انقلاب مدنظر اساتید بسیجی باشد (https://basijasatid.ir/node/64852، تاریخ مراجعه: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲).

تشکیلات مربوط به جامعه بانوان مسلمان

در اسنادی که تشکیلات مرتبط با جامعه بانوان فعالیت‌های خود را با آنها مستند می‌کند، این تشکیلات از ظرفیت علمی و کنشگری غیرقابل انکاری در حوزه زنان و خانواده و در برنامه‌ریزی‌های کلان و در حوزه‌های فرهنگی، آموزشی، پژوهشی و اداری و تعالی خانواده

دانشگاهیان برخوردار است. حل مسائل و چالش‌های زنان شاغل در دانشگاه؛ آموزش مهارت‌های زندگی، تعلیم و تربیت و مهارت‌افزایی متخصصین متعهد و روزآمد و خلاق و توسعه سبک زندگی اسلامی، فرهنگ عفاف و خانواده به همراه پرورش اخلاقی منابع انسانی از مهم‌ترین راهبردهای آن است و این تشکیلات با این ظرفیت عظیم می‌تواند در دامنه‌ای که برای فعالیت‌های چنین نهادی تعریف شده، اتفاقات بزرگی را در راستای تحولات اعتقادی و فرهنگی جامعه دانشگاهی رقم بزند (<https://fwac.iau.ir/fa>)، تاریخ مراجعه ۱۴۰۲/۱۰/۲۲).

راهکارهایی برای رفع آسیب‌های موجود

در بخش‌های گذشته مشخص شد تشکیلات و دستگاه‌های اجرایی در مراکز دانشگاهی برای پیاده‌سازی منویات دلسوزان و سیاست‌گذاران، از تعدد و تنوع قابل توجهی برخوردارند و در این زمینه متولیان فرهنگی با کمبود مواجه نیستند. در محتوا نیز به مدد نویسندگان و محققان دغدغه‌مندی که در این زمینه تلاش می‌کنند، متون و کتاب‌های ارزشمندی نگاشته شده و برنامه‌های صوتی و تصویری، فیلم و کلاس‌های مجازی قابل توجهی تدوین شده و برنامه‌های فرهنگی متنوعی در دانشگاه‌ها از سوی متولیان فرهنگی اجرا می‌شود و پیشتر ذکر آن گذشت. اینها همه حاکی از جایگاه مهم موضوعات فرهنگی و دینی خاصه بحث‌های اعتقادی و فقهی در نظر سیاست‌گذار است. با این وجود آن‌طور که انتظار می‌رود، مباحث عقیدتی و آنچه موضوع بحث این همایش است؛ یعنی مهدویت با همه ابعاد کلامی، اجتماعی، تاریخی و دیگر ابعاد آن در بین جوانان دانشجوی تبیین نشده و در کلاس‌های درس گاهی حتی در باب اصل مهدویت و مباحث پیرامونی آن از جمله بحث انتظار با شبهات متعددی از سوی دانشجویان مواجه می‌شویم، شبهاتی که ریشه در بدخواهی‌ها و کینه‌توزی‌های دشمنان اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی دارد و از کانال‌های متنوعی از جمله شبکه‌های ماهواره‌ای و رسانه‌های معاند فارسی و غیرفارسی و جهان گسترده مجازی در دسترس فرزندان معصوم ما قرار می‌گیرد و به علت نفرت‌پراکنی دشمن از پایگاه‌های دینی در داخل کشور، میل برخی جوانان به رجوع مستقیم به این پایگاه‌ها وجود ندارد و ذهن آنها را با انبوهی از سوالات بدون پاسخ درگیر می‌کند و چون اراده‌ای برای مراجعه به منابع متنوع پاسخگو در داخل کشور وجود ندارد، سوالات و شبهات ذهنی، راهی جز انکار باورهای و حقایق دینی را برای جوان باقی نمی‌گذارد و رویگردانی از این حقایق را سبب می‌شود. در این بخش تلاش می‌کنیم به

راهکارهایی اشاره کنیم که از نظرگاه برنامه‌ریزان مغفول مانده و این غفلت، تلاش‌های ارزنده دست‌اندرکاران فرهنگی و اعتقادی و انقلابی را آفت‌زده و کم‌ثمر کرده و حرکت دو ضلع محتوا و تشکیلات اجرایی را که حقیقتاً از عیار بالایی برخوردار بوده و بسیار ارزشمند و غنی است، را کند نموده است. ما این راهکارها را در سه بخش عمده بررسی می‌کنیم.

۱. راهکارهای محیطی

نمازخانه دانشگاه

ظاهر برخی از نمازخانه‌های دانشگاه‌ها هرگز با روح و حقیقت نمازخانه و هدف و انگیزهٔ احداث این مکان مقدس شباهت ندارد. در برخی از واحدهای دانشگاهی، کوچک‌ترین، تاریک‌ترین، دورترین و مرده‌ترین فضا به نمازخانه اختصاص داده شده، به گونه‌ای که کمترین بهره‌ای از جذابیت و معنویت ندارد. بدیهی است مکان و ابعاد مناسب، آراستگی، نظافت و بهداشت یک نمازخانه ویتترین و پیشانی آن است. اما متأسفانه در برخی نمازخانه‌ها، علاوه بر بوی نامطبوعی که نمازگزار را در بدو ورود می‌آزارد، رنج آلودگی بصری و مواجهه با بی‌نظمی در وضوخانه، جامه‌ری، قفسه قرآن‌ها و سجاده‌ها، و کثیفی در و پرده و کفپوش‌ها سبب می‌شود دانشجوی نمازگزار عطای نمازخانه را به لقائش ببخشد و از خواندن نماز در آن محیط صرف نظر کند. نمازخانه باید مکانی جذاب، بانشاط و پر رفت و آمد برای دانشجویان اساتید، کارمندان و مسئولان باشد و صرفاً به اوقات نماز اختصاص نیابد بلکه محل مناسبی برای حلقه‌های گفتگوی علمی، اعتقادی، مناظره و پرسش و پاسخ و نظایر آن باشد.

استراحتگاه دانشگاه

بنای مکانی به نام استراحتگاه در دانشگاه‌ها امری مغفول و بی‌اهمیت برای مسئولین دانشگاه‌هاست. این غفلت خصوصاً در باب دانشجویان دختر صدمات روحی و روانی زیادی را در پی دارد. دختران به علت ساختمان بیولوژیک و تغییرات هورمونی در روزهایی از ماه، دچار نوسانات خلقی شده و مشکلات و دردهای جسمی، روانی و احساسی را تجربه می‌کنند، تمرکز ضعیف، احساس خستگی و ضعف، میل به گریه و پرخاشگری از علائم این دوره است (باباخانی، ۱۳۹۵: ۱۴-۳) و این امر نیاز به مکان امنی برای استراحت اندک و تجدید قوای جسمانی، کنترل نمون نسبی استرس و درد بدنی را ضروری می‌سازد. همین استراحت کوتاه بین کلاس‌ها می‌تواند میزان تاب‌آوری دانشجویان دختر را در روز تقویت کند، از نظر

روانی آرامش نسبی را نصیب آنها سازد، بی حوصلگی و پرخاشگری را در این جنس کاهش دهد و تمرکز و صبوری ایشان را برای اتمام درس بالا ببرد. بی توجهی به اهمیت استراحتگاه‌ها در برخی واحدهای دانشگاهی، سبب شده نمازخانه‌ها به محلی شبیه استراحتگاه و خوابگاه برای دانشجویان دختر، آن هم فقط حوالی نماز ظهر، تبدیل شود و این تغییر کاربری خود مبین عدم توجه مسئولین دانشگاه‌ها به ضرورت وجود استراحتگاه مناسب برای دانشجویان دختر است. ارتباط بنای استراحتگاه با مبحث حاضر از این جهت است مرتبط است که این دسته از دانشجویان از استاد درس معارف، به جرم این که درس عمومی است انتظار دارند که رأفت دینی نشان داده و اذن خروج بدون برگشت از کلاس را صادر نماید و همین امر سبب از دست دادن بخشی از مباحث کلاس‌های معارف می‌شود.

حراست دانشگاه

حراست دانشگاه‌ها به ویژه در بخش دانشجویان دختر، با بهره‌گیری از کارمندان خانم از نوع غلاظ و شداد، شبیه ورودی بازداشتگاه است. برانداز کردن سر تا پای دانشجو هنگام ورود و پرتاب دستور «حفظ حجاب» در قالب کنایه و طعنه و یا به صورت خطابات گل درشت، هرگز جای امر به معروف و نهی از منکر دینی را نمی‌گیرد، بلکه خود مصیبتی عظاما و عذاب‌الیم برای دانشجو است که هر روز او را می‌آزاد و نفرت از حجاب را در او عمیق‌تر می‌سازد. اگرچه ضرورت وجود مأمور حراست، قابل انکار نیست، اما می‌توان با ایجاد تغییراتی، رابطه خصمانه بین مأمور حراست و دانشجو را تعدیل و بلکه به مرحله دوستی و محبت و تأثیرگذاری هدایت کرد. اتاق حراست هر دانشگاه معمولاً در ابتدای محوطه باز دانشگاه هست و از این رو می‌توان کمی ابعاد آن را بزرگ‌تر در نظر گرفت تا با این چند متر زمین از این کرهٔ عظیم خاکی، اتفاق مهمی را خلق کرد و هدف والایی را محقق ساخت. این مکان ظرفیت مناسبی برای برپایی نمایشگاهی از آثار هنری دانشجویان دختر، عرضهٔ عکس‌های زیبا و با حجاب دانشجویان در گردهمایی‌های دانشجویی، آثار نقاشی شده دانشجویان از مناظر طبیعی، چهره‌ها، اسطوره‌ها، تصاویر انقلابی و آئینی و غیر آن، و همچنین طراحی حجاب و روسری و در کنار آن برپایی مسابقات آشپزی، خیاطی و... باشد و فضایی پررونق از حضور دانشجویان دختر شاد را فراهم ساخته و گدعه‌های دوستانه مختلط در دانشگاه و یا بیرون از آن را که خالی از چاشنی دخانیات و در حالت بدبینانه مسکرات و مواد افیونی نیست، تبدیل به گدعه‌هایی دخترانه در محیطی

کاملاً امن و جذاب، با نظارت آمران و ناهیان کند، فضایی که در آن بین آمر و مأمور و ناهی و منهی رفاقت و قرابت و دوستی و همدلی نزدیکی رخ می دهد. این فضا می تواند به اندازه ای جذاب باشد که دانشجویان دختر همه ساعات بیکاری خود را مشتاقانه صرف حضور در آن و در کنار دوستان خود و لذت بردن از برنامه های متنوعی که خود مجری و پدیدآورنده آن هستند، نمایند. اینها همه اهداف ثانی و بالعرض است و مقصود همان امر به معروف و نهی از منکر با رفتار محبت آمیز و بالحن دوستانه و مهربانانه مأموران حراست است که در قالب دوست و در کنار دانشجویان به وظیفه خود عمل می کنند:

كونوا دعاة للناس بغير ألسنتكم ليروا منكم الورع والاجتهاد و الصلاة و الخیر فإین
 ذلک داعیة (کلینی، ۱۳۷۵ق: ج ۲، ۷۸)؛
 با غیر زبان خویش مردم را دعوت کنید، مردم باید ورع و کوشش و نماز و خیر شما را
 ببینند، اینها خود دعوت کننده باشند.

۲. راهکارهای رفتاری

اجرای صحیح فریضه امر به معروف و نهی از منکر

این بند می تواند شامل بسیج دانشجویی، نیروهای فرهنگی، حراست، اساتید، همکلاسی ها و هر فرد حقیقی و حقوقی باشد که وظیفه دینی امر به معروف و نهی از منکر را بر گرده خود احساس می کند. شاید هیچ گاه در مخیله برخی مسئولین دانشگاهی، آموزش کارگاهی آمران به معروف و ناهیان از منکر جایگاهی نداشته باشد، اما این غفلت هرگز نافی اهمیت و حیاتی بودن این آموزش ها نیست. اهمیت اصل امر به معروف و نهی از منکر نیازی به یادآوری ندارد. قرآن کریم و روایات صحیح توصیه های فراوانی در این خصوص به مؤمنین عرضه نموده اند. فراز نورانی «و تواسوا بالحق» (عصر: ۳) از این جمله است که مراد از توصیه به حق، توصیه به امر به معروف و نهی از منکر است (طبرسی، ۱۴۰۸ق: ج ۱۰، ۸۱۵). در سوره توبه نیز این کریمه نورانی، حاکی از جایگاه مهم این فریضه نزد خداوند متعال است:

«والمؤمنون و المؤمنات بعضهم أولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر...» (توبه: ۷۱)؛

و مردان و زنان مؤمن همه یاور و دوستدار یکدیگرند، خلق را به کار نیکو وادار و از کار زشت منع می کنند.

همچنین لقمان علیه السلام این گونه فرزند خود را به این اصل امر می‌کند:

«یا بنی اقم الصلاة وأمر بالمعروف وانه عن المنکر واصبر علی ما أصابک» (لقمان: ۱۷)؛
ای پسرک من، نماز را برپا دار و به کار پسندیده وادار و از کار ناپسند باز دار، و بر آسیبی که
بر تو وارد آمده است شکیبیا باش.

در آیه دیگری خداوند می‌فرماید:

«ولتکن منکم أمة یدعون إلى الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر وأولئک هم
المفلحون» (آل عمران: ۱۰۴)؛
باید از میان شما گروهی باشند دعوتگر به خیر که به نیکی فرمان دهند و از ناشایستی
بازدارند و اینان رستگارانند.

امر به معروف و نهی از منکر به اندازه‌ای مقدس و والامقام است که قرآن کریم در آیه پیش
رو امت اسلام را به سبب انجام آن بهترین امت معرفی می‌کند:

«کنتم خیر أمة أخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتمنون عن المنکر وتؤمنون
بالله» (آل عمران: ۱۱۰)؛
شما بهترین امتی هستید که برای مردمان پدید آمده‌اند که به نیکی فرمان می‌دهید و از
ناشایستی باز می‌دارید، به خدا ایمان دارید.

علمای بزرگ شیعه و سنت نیز امر به معروف و نهی از منکر را فریضه‌ای عظیم دانسته،
اکیدا به انجام آن توصیه می‌کنند (نوری همدانی، ۱۳۷۷ ش: ۲۷). این فریضه در مذهب کلامی
معتزله به اندازه‌ای مهم است که به عنوان یکی از اصول خمسه این مذهب قلمداد
می‌شود (زمخشری، ۱۴۰۷ ق: ج ۱، ۳۹۸-۳۹۶).

پس از ذکر ضرورت فریضه امر به معروف و نهی از منکر، اکنون بر حفظ کیفیت و شیوه
اجرای صحیح آن تأکید می‌کنیم. حساسیت در کیفیت اجرا به قدری بالاست که پیامبر
اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام پیروان خود را در این زمینه با رفتار عملی خود آموزش می‌دادند تا مبادا
نتیجه عکس از آن حاصل شود. اجرای این اصل با چاشنی محبت یکی از این شیوه‌هاست که
پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه هدی علیهم السلام و شاگردان مکتب اهل بیت اولین کسانی هستند که از این
روش بهره می‌برند و آن را به امت اسلام در سراسر جهان توصیه می‌کنند. از دیگر شیوه‌ها
می‌توان به آسان‌سازی، استفاده از طنز، الگوسازی، استمداد از وجدان، تحریک عواطف بشری

و ملی، حفظ جنبه مخفی بودن، رعایت اختصار در انجام این فریضه، بیان وعده‌های اولیاء خدا به فردی که مورد امر و نهی است و توجه به این که در انجام امر به معروف و نهی از منکر باید آگاهی فرد مورد نظر را بالا برده و او را تحت آموزش قرار دهیم، از شیوه‌های مهم و کارآمدی است که ضریب اثرگذاری و حصول نتیجه را بالا می‌برد (قرائتی، ۱۳۸۸ ش: ۲۰۶-۲۲۰).

عامل به معروف بودن کارگزاران دانشگاهی

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید:

أیها الناس إني و الله ما أحنکم علی طاعة إلا و أسبقکم إليها و لأنها کم عن معصية إلا و أتناهی قبلکم عنها (صبحی صالح، ۱۴۱۴ ق: ۲۵۰، خطبه ۱۷۵):

ای مردم به خدا سوگند شما را به هیچ طاعتی تشویق نمی‌کنم مگر قبلاً خودم آن را انجام می‌دهم و از هیچ کار خلافی باز نمی‌دارم مگر این که پیش از شما از آن دوری جستهم.

این نوع رفتار باید در بین عوامل دانشگاهی خصوصاً مقامات ارشد همه‌گیر شود تا دانشگاه به مدینه فاضله قرآنی نزدیک شده و دانشجو هرچه در کلاس می‌آموزد را بی‌درنگ در رفتار مدیران خود، خارج از کلاس مشاهده کند. در این صورت دانشگاه محیطی مملو از الگوهای عملی خواهد بود و نفاق به کمترین میزان خود می‌رسد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

من أشد الناس عذاباً یوم القیامة من وصف عدلاً و عمل بغیره (کلینی، ۱۳۷۵ ق: ج ۲، ۳۰۰؛ حویزی، ۱۴۱۵ ق: ج ۱، ۷۵):

از کسانی که در روز قیامت عذاب‌شان از همه شدیدتر است کسی است که سخن حقی بگوید و خود به غیر آن عمل کند (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶ ش: ج ۱، ۲۱۵).

حضرت شعیب علیه السلام به مردم می‌فرماید:

«و ما ارید ان اخالفکم الی ما انهاکم عنه» (هود: ۸۸):

من در ترک آنچه شما را نهی می‌کنم، پیشگام هستم.

این شواهد نشان می‌دهد این ویژگی در همه اسطوره‌های دینی، انبیاء و منادیان توحید، ائمه معصومین و درجه بعد همه علماء و دانشمندان و مجاهدان راه حق و آمرین به معروف و ناهین از منکر و مبلغان اسلام مصداق دارد و خلاف آن مورد مذمت قرآن است:

«یا ایها الذین آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون کبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا

تفعلون» (صف: ۲-۳):

چرا سخنی می‌گوئید که عمل نمی‌کنید؟ نزد خدا سخت ناپسند است که چیزی را بگوئید و انجام ندهید!

سخن قرآن چنان تازه و به روز است که هر شنونده‌ای را به اندیشه‌ورزی و تأمل وامی‌دارد:

﴿تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ (بقره: ۴۴)؛

آیا مردم را به خیر و نیکی فرمان می‌دهید و خود را فراموش می‌کنید؟

فطرت سالم نمی‌تواند بپذیرد که در کلاس درس از اخلاص علوی و عدالت مهدوی سخن رانده شود، و خلاف آن در خارج از کلاس، رویه همیشگی مدیران و مسئولان ظاهر الصلاح باشد. سیره عملی پیامبر اسلام ﷺ که بنیان‌گذار تمدن اسلامی و اول شخص جهان اسلام است، و همچنین سیره اهل بیت علیهم‌السلام، مصادیق روشنی از صداقت و هماهنگی در گفتار و کردار و مؤید توصیه آن حضرت است که فرمود:

کونوا دعاة الناس بغير السننکم (ابن بابویه، ۱۳۶۱ ش: ۸۳)؛

مردم را با اموری غیر از زبان، دعوت کنید.

اما متأسفانه بی‌عملی و بی‌اعتقادی شمار اندکی از مدیران، کارمندان و اساتید رشته‌های غیرمعارفی نسبت به آموزه‌های اعتقادی و احکام فقهی و همچنین عدم التزام ایشان به ظواهر دینی اعم از پوشش سر و لباس و استفاده از آرایش و زیورات غیرمعارف در محیط‌های علمی و ارائه عملکردی برخلاف آموزه‌های دینی، دانشجو را با این تناقض روبرو می‌سازد که اگر التزام به موازین دینی و شرعی امری مقدس و لازم است، چرا فقط دانشجو باید به آن ملتزم باشد؟ اگر التزام به نماز اول وقت برکات و فواید زمینی و آسمانی بی‌شماری به همراه دارد، چرا مسئولان و مدیران به اوقات این فریضة الهی توجهی ندارند؟ روشن است که یکی از عوامل رونق بخشی به فرائض جمعی از جمله نماز جماعت دانشگاه‌ها، حضور مدیران ارشد و معاونان و اساتید در این مکان مقدس و برگزاری باشکوه نماز است. برگزاری مراسم قرائت قرآن و مراسمات مذهبی با حضور مدیران ارشد و کارمندان و التزام آنها به این حضور و حتی مشارکت مسئولین در امر قرائت روزانه قرآن، باعث قوت قلب دانشجویان می‌شود و حتی بخشی از اهداف دروس معارفی با همین حضور پررنگ مسئولین محقق خواهد شد. ناگفته نماند که این امر با فشار بخشنامه‌ای و امتیازدهی و ارزشیابی اثر خود را از دست خواهد داد و جنبه منافقانه و ریاکارانه پیدا خواهد کرد، بلکه نیازمند تبیین اهمیت و ضرورت آن برای افراد است و این مهم جز با

جلسات کارگاهی مرتب و منسجم و تکرارشونده برای مسئولین و دیگر عوامل دانشگاه میسر نخواهد شد:

﴿وذكر فإن الذکری تنفع المؤمنین﴾ (ذاریات: ۵۵)؛

و پیوسته تذکر ده، زیرا تذکر مؤمنان را سود می بخشد.

۳. راهکارهای روان‌شناختی

تألیف قلوب

یکی از دستاوردهای انقلاب اسلامی، تأسیس مراکز علمی و دانشگاهی متعدد و ایجاد فرصت ارزشمند علم‌آموزی و حضور در این مراکز برای نسل جوان است و امروزه تعداد قابل توجهی از دختران و پسران به سبب اقبال افکار عمومی به حضور در دانشگاه، طلایی‌ترین اوقات و فصول زندگی خود را در اختیار مسئولان علمی کشور قرار می‌دهند و چه فرصتی از این مغتنم‌تر می‌تواند در اختیار دلواپسان و دلسوزان قرار گیرد! ذکاوت و خیرخواهی مسئولین امور دانشگاهی که نگران عاقبت بخیری جوانان این سرزمین هستند، اقتضا می‌کند با رفع موانع و فراهم آوردن بستر لازم، زمینه‌نزدیکی قلبی و ذهنی خود و دانشجویان را فراهم آورند و این جمعیت کثیر از جوانان را به سوی آرمان‌های تعریف شده نظام اسلامی هدایت کنند. اما متأسفانه در برخی از مراکز آموزشی دانشگاهی فاصله طبقاتی معناداری بین ریاست دانشگاه، معاونت‌ها، مدیران و حتی مسئولین نهاد مقام معظم رهبری با دانشجو دیده می‌شود به گونه‌ای که بالاترین، مجهزترین و زیباترین فضاها همراه با آسانسور اختصاصی در اختیار مسئولین قرار دارد و دیدار و گفتگو با آنها جز با طی کردن مراحل سخت بوروکراسی اداری و نامه‌نگاری و تعیین وقت ملاقات میسر نیست. این امر سبب شده این افراد نه تنها با فضای فکری دانشجویان غریبه باشند بلکه حتی از مشکلات اداری و کمبودهای مربوط به شئون دانشجویی نیز بی‌خبر باشند، مشکلاتی مثل فضای نامناسب کلاس‌ها و کمبودها و رنج‌های حاصل از عملکرد عوامل مدیریت داخلی مجموعه‌های دانشگاهی که باعث مکدر شدن خاطر دانشجویان می‌گردد و به آنان حس حقارت و ناچیزی را القا کند. مدیران و مسئولان دانشگاه باید در دسترس دانشجو و در اتاق‌های شیشه‌ای طبقات پایین دانشگاه امور مدیریتی و مسئولیت‌های خود را به انجام برسانند و به این ترتیب خود شاهد اتفاقات و جریان‌های محیط تحت مسئولیت خود باشند. کم شدن این فاصله، در دسترس بودن و گفتگوی مستقیم

مسئولین و دانشجویان می‌تواند باعث درک متقابل فضای فکری دانشجو و فرد مسئول شده و نه تنها به رفع بهتر مشکلات منجر شود، بلکه باعث تألیف قلوب دانشجویان و تأثیرگذاری بیشتر عناصر علمی و فرهنگی گردد و مشکلات و دغدغه‌های دانشجویان را کم کند. مسئولین دانشگاه باید دانشجویان را فرزندان خود تلقی کنند و رفتار پدرانه و در نوع ایده‌آل آن رفتاری پیامبرانه با دانشجویان داشته باشند، الگوی عملی رفتار علوی برای این قشر تلقی شوند، تعالیم نظری اساتید معارف را عینیت ببخشند و ضریب تأثیر این دروس را با رفتار خود بالا ببرند.

اصل اعتماد به نسل جوان

یکی از عوامل ایجاد فاصله بین مسئولین و نسل جوان دانشگاهی عدم اعتماد به این نسل است. این تلقی که جوانان از عهده کارهای فرهنگی بر نمی‌آیند باید به فراموشی سپرده شده و رشته کار به دست این گروه سنی سپرده شود. مگر این نسل از اخلاف فرماندهان و امرای هشت سال جنگ تحمیلی و دفاع مقدس نیست؟ فرماندهانی که در عنوان جوانی و تحت فرماندهی رهبری شجاع و با ایمان، تمام معادلات سیاسی جهان را به هم ریخته و صحنه‌ای بدیع از رشادت و توانمندی را به نمایش گذاشتند و با غرور حاصل از توکل به خدا در مقابل تمامی جهان غرب ایستادند. باید به بازآفرینی این باور در خود اقدام نموده و به نسل جوان اعتماد کنیم و رشته کار را به دست او بسپاریم. ثمره این اعتماد، خودباوری و اعتماد به نفس جوانان خواهد بود و با این اقدام او را در صف اول اقدامات و تلاش‌های فرهنگی قرار داده و نیروی بانگیره و پرتلاشی را برای ایجاد تغییرات مثبت در هم‌نسلان او در دانشگاه در اختیار خواهیم داشت. این امر سبب می‌شود دانشجو خارج از کلاس در اختیار نهادهای دانشگاهی بوده و از جریان‌های ناصواب فاصله گرفته و دانشگاه را در فعالیت‌های فرهنگی یاری کند. چاره کار این است که متولیان امور دینی و فرهنگی فضیلت صبر، عفو و گذشت نسبت به برخی خطاهای دانشجویی را در خود تقویت کنند. مسئولین نباید شادی برای جوان امروز را به اباحه‌گری و ولنگاری تحویل ببرند. سختگیری‌های متعصبانه‌ای که برخی از خود نشان می‌دهند سبب ایجاد شکاف و فاصله بین این دو قشر خواهد شد. باید صبورانه و واقع‌بینانه برای این نسل صرف وقت کرد و ایشان را در امور مربوط به خودشان درگیر کرد. جوان امروز بهتر از بزرگسالان، هم‌نسلی‌های خود را می‌شناسد، به نیازها و اموری که سبب اعتراض آنها

می‌شود اشراف بیشتری دارد، از فضای فکری که هم‌نسلان او در آن غوطه‌ورند و همچنین از منابعی که فکر نسل جوان را تغذیه می‌کند، اطلاع دقیق‌تری دارد. سایت‌ها، برنامه‌های پیام‌رسان، افراد مشهور و چهره را بهتر می‌شناسد و حتی به ادبیات هم‌نسلان خود وقوف دارد و زبان آنها را می‌فهمد. پس باید ضمن کنترل و هدایت از دور، برای انتقال مفاهیم دینی از خود او استفاده کنیم و فعالیت‌های او را به صورتی نامحسوس به طریق صحیح هدایت نمائیم.

به کار گرفتن دانشجویهای معترض و ارزش دادن به سخنان آنها

در این بند اصل اعتماد به دانشجو با غلظت بیشتری باید حاکم شود. لازم است نسبت به دانشجویانی که موضع خصمانه نسبت به تعالیم دینی و خصوصا مهدوی دارند ملاحظت و رأفت بیشتری نشان داد. باید آنها را به کار گرفت و با تعافل نسبت به مواضع پیشین ایشان و با لطایف الحیل، مسئولیت‌هایی را با اشراف نامحسوس متولیان به آنها واگذار کرد تا هم حس اعتماد به نفس‌شان را تقویت نمود و هم اعتماد به کارگزاران و متولیان را. فاصله گرفتن، برچسب زدن، استفاده از زبان گزنده سبب ایجاد شکاف و دودستگی بین دانشجویان و تبدیل مخالف و معترض به دشمن خواهد شد.

استفاده از ظرفیت دانشجویان هنر

بسیاری از دانشگاه‌ها از گروه معماری و هنر بهره‌مندند. ظرفیتی که این دانشکده‌ها دارند، بسیار قابل توجه است و مدیران و برنامه‌ریزان آنها می‌توانند با دعوت از دانشجویان هنر و با کاربرد زبان هنر، تئاتر، نقاشی، فیلم، فیلم کوتاه و بلند، با استفاده از ظرفیت دانشجویان، برای معرفی و شناساندن اصول دینی از جمله اصل ولایت و مهدویت و انتظار به این نسل گریزیا و منتقد و پرسشگر و هیجانی بهره‌ها ببرند. از دانشجویان خوش‌الحن، خطاط، نقاش، کارگردان، موسیقی‌دان و... می‌توان در این آئین‌ها استفاده کرد و محافلی برای عرضه تولیدات این نسل با صبغه مهدوی برگزار کرد. مسابقات خط و نقاشی با رنگ دینی و اعتقادی، می‌تواند یک رسانه بسیار مؤثری باشد که هم‌اکنون بالفعل در اختیار دانشکده‌های هنر است، ولی دست‌اندرکاران فرهنگی غافل از ظرفیت بسیار بالای دانشجویان، ساعت‌های زیادی را به جلسات پرهزینه هفتگی و ماهانه، اختصاص می‌دهند تا برای این امور بیندیشند و برنامه‌ریزی کنند. باید گفت دیده شدن این قشر آینده‌ساز و تأثیرگذار، عامل قوی و محکمی است که سبب به دست آوردن دل و روح دانشجویان می‌شود و این خود پلی است برای حرف شنوی و منقاد

ساختن دانشجو و آنگاه تربیت نسل مهدوی.

نتیجه‌گیری

انتقال صحیح معارف و آموزه‌های دینی به نسل جوان یک وظیفه دینی و الهی و از سوی دیگر یک وظیفه اجتماعی محسوب می‌شود و موفقیت در این راه سبب ظهور نسلی شاداب، فعال، پویا با انگیزه و هدفمند خواهد شد، که نتیجه مهم و راهبردی آن، تعالی جامعه در ابعاد فرهنگی و دینی و حتی مادی خواهد بود. ظهور روحیه جهاد و ایثارگری و سایر خصلت‌های الهی که محصول فراگیری آموزه‌های دینی است، قطعاً برای رشد و پیشرفت جامعه اسلامی در همه ابعاد آن امری لازم و ضروری است و نقشه دشمنان اسلام و نظام اسلامی را برای فروپاشی جریان انقلاب اسلامی و استحاله فرهنگی آن با شکست روبرو خواهد ساخت. آنچه گفته شد نشان می‌دهد محتوای آموزشی، سیاست‌ها، هدف‌گذاری‌ها و برنامه‌های کارگزاران و مسئولین علمی و فرهنگی کشور باید همگام با ارائه نمونه‌های عینی و عملی برخاسته از میان خود کارگزاران و مسئولین پیش رود تا تأثیرگذار باشد و به هدف نزدیک شود. باید از فرصت دانشگاه و جوانان دانشگاه نهایت استفاده را کرد و نسل مهدوی، مؤمن و انقلابی را برای عصر ظهور تربیت نمود.

منابع

قرآن کریم

۱. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۶۱ش)، *معانی الأخبار*، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۲. امینی، محمد و دیگران (۱۳۹۲ش)، «تحلیل و ارزیابی موانع اثربخشی دروس معارف اسلامی»، *نشریه توسعه آموزش در علوم پزشکی*، دوره ۶، شماره ۱۰.
۳. آهنچی، امید (۱۴۰۱ش)، «بررسی امکان ارتقاء اثربخشی دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها با رویکرد الهیات عملی»، *پژوهش‌نامه فلسفه دین*، شماره ۳۹.
۴. باباخانی، مریم (۱۳۹۵ش)، *راهنمای تشخیص و درمان اختلال ملال و درد پیش از قاعدگی*، تهران: نشر آکادمیک.
۵. حسینی کریمی، سیدباقر؛ ضابط‌پور کاری، غلامرضا (۱۳۹۹ش)، «تأثیر آموزش دروس معارف اسلامی بر نگرش و انگیزش دینی دانشجویان (مطالعه موردی)»، *نشریه پژوهش و*

نگارش کتب دانشگاهی.

۶. حلیمی جلودار، حبیب‌الله (۱۳۹۴ش)، «بررسی دیدگاه دانشجویان درباره شیوه آموزش دروس معارف اسلامی با تأکید بر خصایص جمعیت‌شناختی آنان»، نشریه پژوهش و نگارش، شماره ۳۷.
۷. حویزی، عبدعلی بن جمعه (۱۴۱۵ق)، تفسیر نورالثقلین، تصحیح: هاشم رسولی، قم: نشر اسماعیلیان.
۸. زمخشری، محمودبن عمر (۱۴۰۷ق)، الکشاف، بیروت: دارالکتب العربی.
۹. صبحی صالح (۱۴۱۴ق)، شرح نهج البلاغه، قم: مؤسسه دارالهجره.
۱۰. طبرسی، فضل بن حسن و دیگران (۱۴۰۸ق)، مجمع البیان، مقدمه: محمدجواد بلاغی، تصحیح: هاشم رسولی، مقدمه: محسن امین، بیروت: دارالمعرفة.
۱۱. فرحزادی، اکبر (۱۳۸۶ش)، «عوامل و موانع مؤثر بر تأثیرگذاری دروس معارف اسلامی، مجله معرفت، شماره ۴۸.
۱۲. قرائتی، محسن (۱۳۸۸ش)، امر به معروف و نهی از منکر، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۱۳. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۳۷۵ق)، الکافی، شرح و ترجمه: محمدباقر کمره‌ای، قم: انتشارات اسوه.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶ش)، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۵. نوری همدانی، حسین و دیگران (۱۳۷۷ش)، امر به معروف و نهی از منکر، ترجمه: محمد محمدی اشتهاردی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
۱۶. یوسفی لویه، وحید (۱۳۸۶ش)، «تأثیر آموزش دروس معارف اسلامی بر نگرش دینی دانشجویان»، فصل‌نامه علمی تربیت اسلامی، دوره ۳، شماره ۵.
۱۷. سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی: <https://rc.majlis.ir>
۱۸. سایت معاونت فرهنگی واحد تهران جنوب: <https://stb.iau.ir>
۱۹. سایت نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها: www.nahad.ir